

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Ethicæ Doctrinæ Elementa, Et Enarratio Libri quinti
Ethicorum**

Melanchthon, Philipp

Witebergæ, 1583

VD16 ZV 20638

Refutatio Stoicæ necessitatis.

Nutzungsbedingungen

[urn:nbn:de:hbz:466:1-56560](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-56560)

Refutatio Stoicæ necessi-
tatis.

Recitavi summam doctrinæ de libero arbitrio, seu de voluntate humana, veram & simplicem, quæ sine ulla dubitatione perpetuus consensus est omnium eruditorum & piorum in Ecclesia. Nec plura addi necesse erat, sed tamen moneri Iuniores utile est, ne assentiantur Stoicis opinionibus de necessitate, quæ etsi sunt absurdæ, & a communi vita abhorrent, tamen habent applaudidores, vel quia naturæ monstruosæ delectantur absurdis opinionibus ipsa naturæ peruersitate, vel quia homines ambitiosi putant gloriosum esse, contradicere alijs. Tale fuit in Vallensi studium contradicendi, qui magna contentione detrahit voluntati humanæ libertatem, & constituit necessitatem in omnibus motibus totius naturæ & hominum, & falso ad Stoicos furores accommodat Pauli dicta, Rom. 9. Quæ certè non loquuntur de omnibus motibus naturæ & hominum, & alienissima sunt à Stoicis deliramentis.

Primum autem ex Dialecticis dicendum est, quid significant vocabula, Necessarium et Contingens. Hic satis est brevissime recitare qualescunq; descriptiones. Necessarium est, cuius contradictorium est impossibile, vel quod cum sit, aut factum est, non potest, nec potuit non fieri, aut aliter fieri.

De

De modis alibi dictum est. Sed contingens dicitur, quod cum fit, habet causam, qua poterat ex natura sua aliter agere, & opponitur vtrique particulae, Necessario & impossibili: Vt Paris rapuit Helenam, est propositio contingens. Eius enim postquam hoc ita accidit, mutari non potest, tamen ideo contingens dicitur, quia ^{voluntas} gubernans euentum, potuit aliter agere, & potuit alius esse euentus. Fontes autem contingentiae & mutabilitatis actionum ac euentuum, sunt libertas voluntatis in Deo, libertas voluntatis in creaturis rationalibus, & vagabundi motus materiae elementaris variè ruentis.

Expositio ne
affinitatis hanc

Iam sit infixa animis firma & perspicua refutatio Stoicæ necessitatis hac: Cum certissimum sit, Deum non esse causam delictorum, nec velle nec efficere, nec approbare delicta, & condidisse rationales naturas ita vt bonæ essent, sequitur naturas rationales sua voluntate liberè, sine vlla necessitate, & sine vlla coactione se auertisse à Deo. Fuit igitur libertas voluntatis, & poterat aliter agere voluntas: quod cum ita sit, contingente esse manifestum est. Sic deinceps dicatur de externis actionibus voluntatum humanarum, & semper in conspectu sit dictum Psalmi: Deus impietatem non volens, tu es. Hoc testimonium diuinum constantissime opponatur Stoicæ necessitati.

Et quanquam homines contentiosi viros la-
 byrinhos in hac quaestione struere possunt, tamē
 testimonium caeleste anteferamus praestigijs so-
 phismatum, quorum aliqua fortasse videntur in-
 extricabilia. Nūquid autem, ut dixi, diuino te-
 stimonio, sed tamen & Platonis dictum notissi-
 mum esse omnibus eruditis debet. Verba Plato-
 nis haec sunt in 2. lib. πολιτεῶν: *Omni contem-
 ptione pugnandū est, ne quis in ciuitate quam bene
 regi volumus vel dicat, vel audiat, seu senex, seu
 iuuenis, seu in poemate, seu in alia narratione, De-
 um causam esse alicui malorū, quod neq; sancte
 tra dicit potest, neq; utile est ciuitati, neq; secum
 consentiens.* Et recitat Plutarchus dictū Euripi-
 di: *θεοὶ τὶ δ' ἄριστ' αἰσχροῦ οὐκ εἰσὶ θεοί.* *si dicitur facinus
 aliqd. huiusmodi
 J. d. q.*
 Nunc addo solutionem praecipuorum argumen-
 torum.

PRIMUM.

Determinatio diuina est immutabilis & ne-
 cessario vera.

Omnia eueniunt Deo determinante.

Ergo omnia eueniunt immutabili necessitate.

Solutio.

Primum respondeo ad minorem: Determina-
 tio diuina dissimilis est in his, quae pendent pro-
 prie ab ipsius voluntate, & in alijs quae princi-
 paliter aut proprie oriuntur à nostris voluntati-
 bus. Deus aliter determinat venturam resurre-
 ctionem

tionem mortuorum, & similia, quæ sunt ipsius propria opera, aliter præuidet & determinat scelera hominum, quæ permitti.

Hæc præuisio seu determinatio, prorsus nullam affert necessitatem voluntati nostræ. Præuidet enim, quia sunt euentura, & determinat, quousq; permissurus sit. Iam ad maiorem respon-
*id est præuisio
 præuisio facta
 præuisio* deo, Determinatio diuina est immutabilis, & necessario vera, scilicet necessitate consequentia, quæ non affert simpliciter necessitatem. Deus præuidet Saulis flagitia, & determinat seu metas constituit, quousq; permissurus sit.

Hæc præuisio & permissio, prorsus nullam afferunt necessitatem voluntati Saulis. Item: Saul punitur, quia peccauit. Verum poterat Saul omittere illa scelera.

Quare Dialectica illa necessitas consequentia non tollit reipsa contingentiam, aut libertatem. Exempla sunt illustria in sacris historijs. Ieremias inquit, cum quidem prædixisset excidium, si facies deditioem, non euertetur Ierosolyma. Et Ionas prædixerat, Niniuem interituram esse.

Id decretum quanquam iam voce Prophete promulgatū fuerat, tamen Deus retractat, vnde discamus Deum non esse Stoicum. Ideo & in versiculis dictum est, de voluntate Dei:

Ipsa etiam quamuis a lamanti inuisa feruntur,
 Cum petimus, cedunt fata seueræ Deo.

Nec

Nec Deus est nume parcarum carcere clausum,

Quale putabatur Stoicus esse Deus.

Ipsa potest Solis currus inhibere volantes,

Ipsa velut Scopulos flumina stare iubet.

SECUNDVM ARGV

MENTVM.

se dicit Con: ca
rator et uolunt
ta quare dicitur
a tunc negat

Causae connexae mouent necessario,

Omnes euentus fiunt à causis connexis,

Ergo omnes necessario fiunt.

Maiorem Stoici sic confirmabant. Manifestum est caeli motum necessarium esse. Deinde manifestum est, & inferiora corpora affici à caelo, nec aliter se habere, quam sicut afficiuntur à caelo, ut in aestate accedente Sole, terram calefieri necesse est. Hinc sequuntur ordine naturali alij effectus, generatio frugum, & alij. Ex hoc ordine naturalium agentium, procedunt ad voluntaria. Temperamentum in Antonio est tale. Impellit igitur necessario, &c. Sed respondendum est breuiter, Maior falsa est: Nam etsi naturalium agentium aliqua est connexio, ut caeli, aeris, terrae, temperamenti in corporibus animantium, tamen non est necessaria cum illis connexio voluntatis humanae, sed liberè & contingenter agit voluntas: estq; in actionibus humanis, causa contingentiae, libertas voluntatis.

Etiamsi Epar incensum & intemperatum inclinatur ad intemperantiã, tamen voluntas libera est,

est, ac mandare membris potest, ne obtemperent illi inclinationi. Hac verissima esse, supra ostensum est ex dicto: Deus non volens peccatum, tu es. Et in ipso opificio hominis experientia restatur Locomotiuam liberè regia voluntate. Et totus ordo politicus frustra institutus esset, si homines non possent legibus obedire in externis actionibus aliquo modo regendis, &c. Ita & Cicero Stoicorum argumento respondet, negant voluntatem posse à causis antecedentibus, ut ipse nominat, id est, ab obiecto, vel rebus inclinantibus, ut stellis, aut temperamento, cogi.

Hac copiosius explicantur in Physicis, ubi discrimen recitatur, inter naturalia agentia, & voluntatem. Etiam si inclinant stella, tamen sunt tantum partiales & remotæ causæ, & voluntati eis repugnare potest. Et multæ inclinationes contraria consuetudine sunt languidiores.

TERTIVM ARGVMENTVM

D I A L E C T I C V M.

Impossibile est, duas contradictorias simul veras esse.

Hac est vera, Cicero erit Consul.

Ergo impossibile est, contradictoriam veram esse. Si impossibile est, hanc veram esse, non est necessario esse. Si impossibile est, hanc veram esse, non est necessario esse, Cicero non erit Consul, sequitur alteram necessario veram esse, Cicero erit consul.

Solutio.

Respondeo, Nego Minorem. Nam hæc propositio, Cicero erit consul, quatenus est propositio de futuro, non est determinatè vera humano iudicio. Nam veritas sequitur esse rei. Sicut igitur res habet esse, sic est vera propositio. Futurum autem nondum habet esse. Ergo propositio de futuro contingenti nondum est vera humano iudicio, sed est incerta, sicut res nondum esse cepit.

Cum igitur hæc incerta sit, Cicero erit consul, nondum inferri potest, alteram esse impossibilem, deinde etiam si minor est vera necessitate consequentia, scilicet, quia sic eveniet, tamen necessitas consequentia non simpliciter efficit necessitatem.

Cicero libro de Fato ad hoc argumentum ita respondet, se malle negare omnem enunciationem esse veram aut falsam: Eam, inquit, plagam potius accipiam, quam fato omnia fieri comprobem: Sed non declarat Cicero, cur propositiones de futuro contingenti, non sint determinatè vera aut falsa,

Id autem Aristoteles expressè declarat, qui monet, veritatem esse proprietatem comitantem res, sicut res habet esse, sic vera est propositio. Futurum autem nondum habet esse, ac possibile est, ut non eveniat. Hæc in Dialecticis copiosius declarantur.

Phil. 2. Deus est, qui facit in vobis, ut velitis, & ut
perficiatis, pro sua bona voluntate.

Ergo cum impellente Deo fiunt omnia, nulla
est libertas. *Et p. 1. ubi dicitur qd. d. 1. ubi dicitur qd. d. 1.*

Respondeo, Nego consequentiam, & ratio est,
quia fallacia est à dicto secundum quid, ad dictum
simpliciter, & quidem duobus modis.

Primum, quia ex particulari infertur uniuersale. Deus efficit bona in Ecclesia, Ergo efficit bona & mala uniuersaliter. Hanc consequentiam non valere omnes intelligunt. Certissimum est autem illud Pauli dictum, sicut multa alia, verum de bonis actionibus in Ecclesia concionari, & esse dulcissimam consolationem, que nequaquam in Stoicam opinionem transformanda est. Alloquitur enim habentes initia fidei, ne fractis magnitudine periculorum & certaminum, postea deficiant, & consolatur nos cogitatione vocatiuis promissionum, presentia & auxilij Dei. Deus primùm immensa misericordia vocauit nos, & retraxit ex tenebris & ex inferis, nec vocauit tantum ut initia existerent, sed res tantas in Ecclesia, quas inchoauit, ut illi perficere, colligere aliquos cœtus, seruare aliqua hospitia Ecclesie, & perseverantibus dare vitam æternam.

Secundò, malè infertur necessitas à dicto secundum quid, ad dictum simpliciter, quia etiam si
Deus

Deus adiuuat nos, tamen voluntates, quæ accipiunt doctrinam, volentes adiuuantur, & vera inuocatione petentes auxilium, non aliqua violentia coacta, ut Manichæi imaginantur.

Quia verò vocauit Deus, & promissiones suas vult nequaquam esse irritas, & simul vult accendi & exercere inuocationem, certissimè statuendum est, postea eum velle gubernare pericula & certamina, & incoatum beneficium perficere. Meminerimus igitur traditam nobis esse dulcissimam consolationem, quæ nihil ad Stoicam necessitatem pertinet, sed simul requirit, ut credens inuocatione petamus auxilium. Addita est autem causa finalis, quare Deus nos vocet, quare colligat Ecclesiam, & inter ingentia certamina seruet: Vt, inquit, aliqua fiant grata ipsi. Hanc causam finalem græca verba apud Paulum significant, quæ multi alienis interpretationibus corrupuerunt, cum hoc tantum dicat Paulus, Deum immensa misericordia colligere & adiuuare Ecclesiam, ne totum genus humanum faciat ingrata Deo. Sed vt aliqua pars generis humani Deo obediat & non sit condita ad æternum exitium.

ALIVD.

Prouerb. 16. Homo præparat cor, Deus autem gubernat consilium. *Ergo præparat postea Cor*

Ergo nulla est libertas voluntatis. *te p. oran*

Respondeo. Prudenter considerandum est, quæ

dicta loquantur de electione voluntatis, quae vi-
ro de euentu. Ingens enim discrimen est electio-
nis & euentus. Antonius vult imperium, & hu-
ius electionis causa est sola voluntas, sed eue-
tus pendet ab alijs multis causis. Saul vult ne-
cem Dauidis, sed euentus impeditur.

Cum igitur ingens discrimen sit electionis &
euentus, dicta de euentibus non transferantur ad
tollendam electionem voluntatis. Manifestum
est, Saulem potuisse velle necem Dauidis, sed e-
uentus aliunde impediabatur. Et haec dicta, sunt
doctrinae & consolationes, prohibent fiduciam no-
stri, monent ut iusta & conuenientia vocationi
velimus, & petamus auxilium Dei, monent eti-
am, ne fracti terroribus, desinamus recte facere,
quia euentus non a solis voluntatibus hominum
pendent. Non confidat Pharaeo, se oppressurum
esse Israelitas, etiamsi vult & decreuit. Non
desperent exules, in Babylone dum seruatorum
esse Ecclesiam, etiamsi dissipata erat.

A L I V D.

*ho loq. nihil nisi
ostendit nisi in
ad p. 15.* Jerem. 10. Scio Domine, non est hominis via
eius, nec viri est dirigere gressus suos.

Ergo nulla est libertas voluntatis.

Nego consequentiam, & ratio est, quia non
valet consequentia a particulari ad vniuersale.
Non omnia prospicimus in vocatione, & non o-
mnia possumus perficere. Ergo nihil prospicimus,
&

et nihil agimus. Nam haec sententia de vocatione loquitur, quam nominat viam, et exclusiue intelligenda est: Non est hominis via eius, id est, vocatio non feliciter regitur solis humanis consiliis et viribus, sed sciamus opus esse Dei auxilio, sicut multa dicta similia docent: Nisi Dominus custodierit ciuitatem, &c. Item: Sine me nihil potestis facere.

Concurrant igitur in nobis, diligentia et fides, Est aliquis conatus voluntatis in Dauide renato, ad faciendum officium sed accedat fides, petens auxilium Dei, et certo statuatur, Deum vere velo opitulari, et postulare hunc cultum, ut ab ipso expectemus auxilium, nec nos sine auxilio Dei salutaria facere posse. Sic et vox Psalmi docet: Commenda Deo viam tuam, et ipse faciet. Haec doctrina de copulatione diligentiae et fidei, inter praecipuas vitae regulas tenenda est, ut videntur Stoici et Epicurei furores, &c. nec viuamus sine Deo, elati fiducia propriae sapientiae, vel desperatione deserentes vocationem.

ALIVD EPHES. I.

omnium secundum consilium suum

Deus agit omnia secundum consilium voluntatis suae. *et voluntas humana in hoc agit*

Respondeo: Hoc vniuersale dictum non loquitur de vero genere actionum, de bonis et malis actionibus omnium hominum, sed tantum

E 3 de beo

de beneficijs diuinis in Ecclesia, videlicet de rati-
 catione, electione, gubernatione, & gloriosis liber-
 rationibus Ecclesie, & c. vt confirmet nos, ne in
 tanta imbecillitate nostra, & in tam varijs peri-
 culis & distractiombus, existimemus Ecclesiam
 tantum humanis viribus & consilijs regi, ac pro-
 pterea fracti desperatione, abijciamus doctrinam,
 imò inquit Paulus, Scitote adesse Deum Eccle-
 siæ suæ, & vobis opem ferre. Ipse sua misericor-
 dia recipit Adam & Euam, desertos ab omnibus
 creaturis, & filius semper fuit, est & erit custos
 Ecclesie. Hic custos rexit arcã Noæ, seruaui po-
 pulum e ductũ ex Aegypto. De his continuis bene-
 ficijs in Ecclesia inquit Paulus, Deũ omnia agere
 secundum consilium voluntatis suæ, id est, presta-
 re omnia beneficia Ecclesie suo mirando consi-
 lio, supra quam intelligimus, & c. Ac diligentia et
 prudentia adhibenda est in dijudicatione dicto-
 rum, & circumstantie consideranda sunt, qua
 ostendunt, de qua specie dicatur.

A L I V D Proverb. 16.

Ex 4. 1. dicitur Omnia facit Deus propter se, etiam impium
 ad diem malum. *h. t. non e. p. in. p. t. a.*

Respondeo. Consideretur particula propter
 seipsum. Deinde & Syntaxis obseruetur. Mani-
 festum est, Deum non velle impietatem, nec posse
 dici, Deũ velle impietatem propter seipsum. Sed
 poenam seu ordinem vult Deus propter seipsum,
 & v.

et ut eius iusticia & iudiciū agnoscantur. Ideo referas verbum facit ad pœnam, impium ordinat ad diem malum. Concio est de providentia, et de pœnis, quas affirmat secuturas esse, etiam si impij aliquanti sper florent permittente Deo.

Postquam argumenta præcipua de necessitate explicata sunt, fideliter moneo Lectores, ut, cum mandatum Dei sit, amplecti veritatem, et fugere falsas opiniones, iuxta illud: Non dicas falsum testimonium, detestentur petulantiam defendentium absurdas opiniones, ut sunt Stoici furorores de necessitate, præsertim cum contumeliosus sint aduersus Deum, et perniciosi moribus.

De affectibus.

Utilis est doctrina de affectibus. Primum, ut discrimen virtutum et affectuum cognoscatur. Deinde, ut fontes considerentur honorum et malorum affectuum. Tertio, ut Stoici errores refutentur, qui sæpè in Ecclesia magnos tumultus excitarunt. Nam et olim multi fanatici homines, et Anabaptistæ his proximis annis omnes affectus tolli voluerunt, penè ut Stoici. Primum autem sedes consideranda est, videlicet anima hominis, ac postea distribuendæ potentiæ, et videndum, quæ sint singularum potentiarum propria organa et propriæ actiones. Hanc totam de